

Jako překladatelka se Krásnohorská soustředila na klasická díla evropského romantismu. Nejvíce překládala z Puškina (mj. jeho veršované drama *Boris Godunov*), z polštiny k nám uvedla klasické dílo A. Mickiewicze *Pan Tadeáš* a z angličtiny Byronovu *Childe Haroldovu pouť*. Těmito pracemi se řadí mezi přední překladatele své doby, po bok Vrchlického a Sládka.

Autorčina tvorba pro mládež, na počet knih velmi bohatá, odpovídá dobovým představám o této literatuře; její umravnělé příběhy jsou sestavovány tak, aby ilustrovaly výchovné zásady. Několik knih E. Krásnohorské o Svěhlavičce a Celince nahradilo dospívajícím dívkám tehdy převládající německou četbu.

Četné prozaické a dramatické pokusy E. Krásnohorské zůstaly od počátku ve stínu její básnické, libretistické a překladatelské tvorby. V jejich vykonstruovaných dějích a mlhavých, nepřírozených postavách a situacích se mj. odrážel nedostatek zážitků a životních podnětů, způsobený autorčinou nemocí a uzavřením do pražského kulturního světa. Z celého jejího prozaického díla si uchovalo dodnes největší hodnotu několik svazků vzpomínek a pamětí (*Z mého mládí*, 1921; *Co přinesla léta*, 1927). V nich Krásnohorská čerpala z důvěrně známého prostředí, psala tu o sobě i o svých přátelích a známých z uměleckého světa a spolkového života a uchovala tu cenné svědectví o kulturních poměrech své doby.

František Václav Krejčí

/ 1867 - 1941 /

Přední kritický představitel generace 90. let a České moderny; již tehdy posuzoval literaturu a umění především z hlediska společenské funkce jako jev sociální a etický, promýšlel vztah literatury k lidu. Jeho pozdější kritická činnost nese rysy eklekticismu. Snaha o objektivní, historický pohled uplatněný v kritice ho přivedla i k literárněhistorické esejistice, v níž se orientoval hlavně na soudobé autory.

František Václav Krejčí se narodil 4. 10. 1867 v České Třebové. R. 1886 absolvoval učitelský ústav v Hradci Králové a vrátil se jako učitel do svého rodiště. V r. 1895 přesídlil do Prahy, kde se stal spoluredaktorem kulturně politické revue *Rozhledy*, časopisu, jenž volně souvisel s pokrokovým hnutím politickým i literárním a jež v l. 1892–1908 vydával J. Pelcl. V průběhu 90. let, zejména zásluhou F. X. Šaldy a Krejčího, kteří zde působili jako kritici, staly se *Rozhledy* jedním z nejvýznamnějších orgánů mladé generace. V nich byl r. 1895 otištěn manifest České moderny, jež Krejčí také podepsal. Od října 1897 začal Krejčí pracovat v sociálně de-

mokratickém deníku Právo lidu, kde vedl více než třicet let rubriku Literatura a umění. Patřil mezi přední kulturní představitele sociálně demokratické strany, která ho pověřovala politickými i reprezentativními úkoly. V roce 1919 vedl poselství prezidenta Masaryka k československým legiím na Sibiř. Zpátky se vracel složitou cestou lodí kolem světa a toto putování ovlivnilo tematiku jeho několika beletristických prací, historických pojednání i vzpomínkových črt. Od r. 1920 byl senátorem Národního shromáždění. Zemřel 30. 9. 1941 v Praze.

F. V. Krejčí vystupoval jako literární, divadelní i hudební kritik, psal romány i dramata, překládal (např. první český překlad části Nietzscheova díla *Tak pravil Zarathustra*), působil též jako kulturní a politický publicista. Jeho hlavní význam však spočívá v literární kritice. Zvláště v 90. letech byl spolu s F. X. Šaldou nejvýznamnějším představitelem mladé kritiky, která radikálně obrodila české kritické myšlení odvážnou revizí předcházejících názorů filozofických, uměleckých i sociálních. Krejčí sdílel s ostatními kritiky (J. Karásek, A. Procházka, J. Vorel, J. Vodák aj.) odpor k dogmatické, normativní kritice, ale lišil se od nich cílevědomou snahou o objektivní výklad literatury z hlediska mimoliterárních souvislostí. Literaturu zkoumal ve vztazích k etice (knižní debut *Dnešní otázka mravní*, 1894), k sociálním hnutím i k socialismu a k filozofii (studie *Vliv sociálního hnutí na literaturu, Literatura a lid, Filozofie a literatura* aj.). Těmito rysy se jeho průbojné stati z Rozhledů podílely v 90. letech na široce rozvinuté metodologické rozloze tehdejší mladé kritiky.

Začleňování literatury do dobových souvislostí Krejčimu vyplývalo ze základního pojetí umění jako výrazu „duševního stavu společnosti“, jako jevu sociálního. Umění tak dostává úkol „reprodukovat, množit a šířit život“, napomáhat k důstojnějšímu životu dosud utlačených a slabých. Základní rysy moderního umění jsou podle Krejčího individualismus a niternost (psychologická analýza a introspekce individua), přitom pojem individualismus chápal jako negaci nivelizujícího ducha měšťácké společnosti a popření všech cizích složek v tvůrčí bytosti.

O tyto zásady se Krejčí opíral jako literární kritik, hodnotící tehdejší literární produkci. Jeho obsáhlé recenze a studie se snaží využít analýzy konkrétního díla k širším závěrům, přesahujícím zkoumané práce. Krejčimu se podařilo vymezit dobový význam předních autorů 90. let (J. S. Machar, O. Březina, V. Mrštík, K. Hlaváček, A. Sova, F. X. Šalda, R. Svobodová, J. Karásek aj.), a to často v době, kdy tito spisovatelé vydali teprve svá první díla. Moderní literaturu Krejčí chápal jako přirozeného spojence proletariátu. V hodnocení starších autorů se projevil jako nejobjektivnější kritik generace (tato snaha o objektivitu je patrna zvláště v recenzích Vrchlického básnických sbírek). Z myšlenkových proudů konce století důkladně analyzoval dekadenci, zvláště českou. K jejím literárním pokusům byl Krejčí velmi kritický, ale rozpoznal, že vznikla spíše „z bolesti plebejců a proletářů“ než – jak tomu bylo u dekadence

francouzské – „z přesycení životem a kulturou“. Kritickou činnost let 90. Krejčí uzavřel shrnující úvahou *Deset let mladé literatury* (1901), která pojednává o významu generace 90. let. Hodnotil kladně, že „první ze všech přinesla do Čech pocit ryziho umění jakožto celoživotního názoru v celé jeho poctivosti a neústupnosti“, ale současně konstatoval, že nenašla přirozený, organický poměr mezi uměním a životem. A právě tato problematika se stává základní a určující v další kritické tvorbě F. V. Krejčího po rozpadu České moderny. Snaha seznámit dělnictvo s moderní literaturou i pokusy stanovit základní rysy literatury, která odpovídá době masového socialistického hnutí a krize buržoazní společnosti, však trpěly didaktičností a osvětářskou omezeností. V řadě přednášek, v nichž se Krejčí pokoušel populárně rozpracovat své názory do všeobšáhlych systémů, je zřejmé, že autor směřoval různorodé prvky a tento eklekticismus nakonec vedl k vulgarizacím v oblasti filozofické i estetické (*Věčné jitro v umění*, 1903; *Umělecké dílo v literatuře a jeho výchovná moc*, 1908, aj.).

Již v recenzích se setkáváme se snahou zachytit celkový portrét osobnosti i smysl díla. Tato tendence vyústila v několik knižních monografií o významných českých básnících (*Julius Zeyer*, 1901; *Jan Neruda*, 1902; *Karel Hynek Mácha*, 1907; *Jaroslav Vrchlický*, 1913, aj.). Nejprve se Krejčí pokusil podle vzoru francouzské kritiky rozčlenit analýzu do několika okruhů (rozbor vztahu díla a života, rozbor estetický, psychologický ap.), později zkoumal básníka jako určitý typ, jenž se objevuje v různých variacích ve vývoji českého písemnictví, anebo chápal dílo jako celek, vpjatý do historického vývoje. Ve studii *Julius Zeyer* (1901) Krejčí dospívá pomocí analýzy klíčových děl k závěrečným soudům o typičnosti a zvláštnosti básnického zjevu. Úsilí vše zestetizovat i sklon k exotismu vykládá Krejčí sociologicky jako výraz „hladu po veliké umělecké kultuře, která, když nebyla nalezena doma, hledala se jinde“, a „touhy odškodnit se za mizérii a malost přítomného národního života“. Podobné směřování od rozboru uměleckých děl (často velmi inspirativních i pro badatele jinak metodologicky orientované) k závěrům, dotýkajícím se základního charakteru české literatury a jejích vývojových peripetií, nalezneme i v monografii *Karel Hynek Mácha* (1907). V eseji *Zrození básníka* (1908), který na ni navazuje, se Krejčí pokouší vytvořit základy nového pojetí českých literárních dějin jako výrazu myšlení a konání národního kolektivu.

Řada monografií (např. *Bedřich Smetana*, 1900; *Jan Hus*, 1915) souvisí, podobně jako mnoho kulturně politických prací, s Krejčího činností popularizační. Podobně okrajová jsou také jeho díla prozaická a dramatická. V románové tvorbě se Krejčí zpočátku pokoušel postihnout rozdílnost psychologie pasívních a aktivních typů; v románu *Červenec* (1913) např. v protikladu k ústřednímu konfliktu rozlomené bytosti, která se chce vymknout neplodnému osamocení, stojí postavy, demonstrující kladný životní postoj. V pozdějších dílech se těžiště přesunulo k pestré romaneskní fabuli, doprovázené obsáhlými diskusemi a rozmluvami o společenských otázkách

(romány *Poslední*, 1925, a *U protinožců*, 1927, těží ze zážitků cesty na Sibiř; politický román *Duch a krev*, 1929, se zabývá soudobými politickými problémy ap.).

Petr Kříčka

/ 1884 - 1949 /

Básník a překladatel. Ve své senzitivní, gnómicky sevřené lyrice, využívající prvků lidové poezie i výtěžků soudobé básnické tvorby, vyslovil okouzlení přírodou rodného kraje, intimní milostné pocity a zejména prožitky frontového vojáka z první světové války. Svým pokorným, citově zaujatým viděním předjal některé tendence poezie 20. let, zvláště v rané tvorbě J. Wolkra.

Petr Kříčka se narodil 4. 12. 1884 v Kelči u Hranic. Jeho otec byl fidičím učitelem, bratr Jaroslav se stal významným hudebním skladatelem. Ač poměrně brzy ztratil otce, vyrůstal v harmonickém prostředí v úzkém kontaktu s horskou přírodou Českomoravské vysočiny a s jejím prostým lidem; to také podstatně ovlivnilo charakter Kříčkovy tvorby. Maturoval v r. 1901 na reálce v Novém Městě na Moravě a pak vystudoval chemii na pražské technice. Jako chemik působil nejdříve v cukrovaru v Hulíně, pak v laboratoři v Karlových Varech, krátce pobyl také v Pastgurově ústavu v Paříži. V l. 1907–08 učil cizím řečem v Moskvě a po návratu žil do světové války v Praze, kde převážně vyučoval na obchodních školách. Hned v r. 1914 po vypuknutí světové války odešel na haličskou frontu, byl zraněn a pobýval několik měsíců ve vojenských lazaretech. Po válce pracoval na ministerstvu školství a po druhé světové válce byl zaměstnán v Technické knihovně pražských vysokých škol. Zemřel 25. 7. 1949 v Okarci u Náměště nad Oslavou.

Podobu české poezie Kříčka výrazně ovlivnil především svou ranou lyrickou tvorbou, již předjal její poválečný vývoj. Už v prvotině *Šípkový keř* (1916) se neobyčejně šťastně setkaly básnickovy osobní dispozice, živý poměr k přírodě a vůbec jeho přímý, otevřený, neproblematický vztah k životu se soudobými tendencemi evropského básnictví, zejména s křesťanským humanismem francouzských básníků (G. Duhamel, Ch. Vildrac), kteří pokorou a láskou doufali obrodit a zlidštit svět. Z tohoto setkání vzešla lyrika základních citových poloh, ostře rozeznávající hierarchii životních hodnot, poezie návratů do dětství v rodném kraji, oslava prostých věcí a životních radostí. Disonanci do této harmonické atmosféry, podporované též sevřeným pravidelným veršem, vnášel jen zážitek války, jenž se naplno ozval jen v jediné básni, *Medynia Głogowska*, zato však s mimo-